

☐
Habsburg Ottó Alapítvány Éves beszámoló 2024

☐

ÉVES BESZÁMOLÓ
2024

HABSURG OTTÓ ALAPÍTVÁNY
Éves beszámoló
2024

A Habsburg Ottó Alapítvány kiadványai 15.

Szerkesztő: Herczeg Lili, Vasbányai Ferenc

Lektor: Fábry Eszter

Képszerkesztő, kiadványtervező: Dékány Szilveszter

Felelős kiadó: Pröhle Gergely

Archív fotók:

Habsburg Ottó Alapítvány, Habsburg Ottó Gyűjtemény,

Fotó- és audiovizuális gyűjtemény, HOAL I-5

ISSN 2732-3366

ISSN 2939-5453

Nyomtatás és kötészet: Pauker Nyomda.

Felelős vezető: Vértés Dániel

Minden jog fenntartva.

Kiadja:

Habsburg Ottó Alapítvány

Cím: 1088 Budapest, Szentkirályi u. 51.

Web: www.hoal.hu

E-mail: info@hoal.hu

Telefon: +36 1 522 2050

Támogatóink:

2025

HABSBURG OTTÓ ALAPÍTVÁNY

Éves beszámoló
2024

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető gondolatok – NAGY ISTVÁN, kuratóriumi elnök, PRÖHLE GERGELY, igazgató	10
A gyűjtemény	12
Levéltár.....	13
Rendezés, feldolgozás, digitalizálás.....	13
A levéltári gyűjteményi egységek.....	14
Könyvtár.....	17
Fotó- és audiovizuális archívum	19
A gyűjtemény gyarapodása	21
Óraműpontossággal Svájcból – a Degenfeld-hagyaték érkezése	21
A Habsburg család szolgálatában töltött élet lenyomata	22
Dokumentumok Berlinből	25
Az évben beszerzett tárgyi emlékek listája	26
Gyűjteményi kapcsolatok	28
Oral History	29
Egy brit Európa-párti képviselő portréja	29
Médiamegjelenések	29
Visszatérő vendégként az RTL-klub adásában	29
Az <i>Országút</i> folyóirat online felületén	29
Rádiójegyzet Habsburg Ottó halálának évfordulóján	30
Alapítványunk egész évben a <i>Levéltári Szemle</i> hasábjain	32
Habsburg Ottó a <i>Századokban</i>	33
Kutatóutak	34
Kutatás a japán császári levéltárban	34
Hohenzollernek és Habsburgok	35
Visszatérés Madeirára	36
Kutatás Lettországbán	37
Levéltári kapcsolatok	38
Európai levéltári vezetők Alapítványunknál	38
Külgügyi levéltárosok konferenciája	39

Együttműködés	41
Szimbolikus restitúció Pannonhalmán	41
Visszatérő amerikai kutatók	42
Japán vendégkutató gyűjteményünkben	43
Együttműködés a Marokkói Királyi Levéltárral	44
European Union – Forging a Union for Peace	45
Levéltáros gyűlés	46
A levéltárvezetők tanácsa előtt az Alapítvány munkájáról	46
Munkatársunk is előadott az idei vándorgyűlésen	47
Vendégeink voltak	48
Feltáruló gyűjtemény	52
Tanulmányok	53
FEJÉRDY GERGELY: Harcostárs és ellenfél. Jacques Delors halálára	53
VASBÁNYAI FERENC: Egy különleges külpolitikai folyóirat. <i>Új Európa</i> , München	56
VASBÁNYAI FERENC: Emlékezés egy elsüllyedt világra	60
DÉKÁNY SZILVESZTER – LŐRINCZ ZITA: Pillanatba sűrített sorsok.	
Egy első világháborús fénykép felfejtett rétegei	64
GAÁLNÉ BARCS ESZTER – KOCSEV BENCE: A diplomata, aki megmentette Habsburg Ottó életét.	
Aristides de Sousa Mendes emlékére	68
FEJÉRDY GERGELY: „Aki nem jó magyar ember, nem lehet jó európai sem.”	72
VASBÁNYAI FERENC: Egy reakciós liberális lovag a 20. századból	78
PRÖHLE GERGELY: Kilépni a negatív spirálból.....	78
KOCSEV BENCE – FEJÉRDY GERGELY: A politika mint hivatás	78
KOCSEV BENCE: Szuverenitás és európai integráció. Egy brit Európa-párti képviselő portréja.....	78
MATOLCSI PÉTER: Habsburg Ottó és Szent István király ünnepe	78
VASBÁNYAI FERENC: A szabadság és az erőegyensúly filozófusa	78
KOCSEV BENCE: A szabadpiac bajnoka.	
Ötven éve kapott Nobel-díjat Friedrich August von Hayek	78
Kiadványaink	102
<i>La Continuité de l’Histoire</i>	102
<i>Exiled in Madeira</i>	104

Programok	106
Évkezdet a gyűjteményben: fotóművészet – történeti dokumentáció – politikai tudatosság.....	107
Eszmecsere	109
John Lukacs 100	109
Az európai demokrácia mérőfölköve	113
V4 33 – EU 20: Visegrád és az európai együttműködés	115
Változik-e Európa arcéle? – Kerekasztal-beszélgetés az új Európai Parlament összetételéről	117
Debrecentől Sopronpusztáig	119
Európa védőszentjének oltalmában – gondolatok a magyar elnökség elé	120
Szászországi látogatók	122
Alapítványok eszmecseréje	123
Via Habsburg gödöllői és budapesti állomással	124
A szellem arisztokratája – Churchill 150	125
Az Aranygyapjas Rend Alapítványunknál	128
Kiállítás és konferencia a határon túl	129
Habsburg Ottó kora és politikai hagyatéka – Eszéken járt a Habsburg Ottó Alapítvány	130
Közép-Európa a múltunk és a jövőnk	132
Látogatás a brit fővárosban	134
„Reichenau Ausztria fővárosa”	136
Dinasztikus kapcsolatok a 20. század forgatagában – Kiállítás és konferencia Tokióban	138
Habsburg Ottóval Baden-Württembergben	142
„Számomra a gazdasági szabadság a legfontosabb.” – Habsburg Ottó és az osztrák közgazdaságtani iskola	146
A balti ügyek szószólója – kiállítás és konferencia Rigában	148
Regina-kiállítás Meiningenben	151
Kiállítások belföldön	154
Vándorkiállítás	154
Kiállítások IV. Károlyról	155
Kiállításmegnyitó a perkáti Győry-kastélyban	155
„A tőlünk telhető legjobbat...” Tihanyban	155
Károly-emlékezet Zalaegerszegen, modern környezetben	158
Boldog IV. Károly-díjban részesült Alapítványunk két munkatársa	160

Könyvbemutatók	161
A magunkban hordozott trauma	161
Mindenek felett álló jogtisztelet	162
Hasznos iránymutatások az uniós elnökséghez	163
Könyvbemutató Madeirán	165
További események	166
Régmúlt bálok megidézése a Szent Imre Gimnáziumban	166
„Der größte politische Stammtisch der Welt” – A CSU politikai hamvazószerdája	167
Habsburg Ottóval a Tisza-parton	169
Elnöki megemlékezés Habsburg Ottó koporsójánál	170
Előadás Habsburg Ottó európai politikai szerepéről Firenzében	171
Munkatársunk az európaizáció kérdéskörét feldolgozó konferencián	171
Ottó-vacsora Sir Winston emlékére	172
Beszédek	174
RICHARD M. GAMBLE: „Sok szenvedés és nem kevés öröm.” – <i>A Historical Consciousness</i> keletkezése és fogadtatása	175
M. NAGY MIKLÓS: John Lukacs – Történész vagy Író?	180
JEROEN VERGEYLEN: Magyar EU-elnökség, történelmi háttérrel	186
STEPHAN BAIER: Habsburg Ottó, az Európa-politikus	192
HATOS PÁL: A történelem folytonossága. Martonyi János köszöntése	196
ALAIN LAMASSOURE: Tisztelgés Martonyi János előtt	199
JESZENSZKY GÉZA: Churchill és Közép-Európa	202
FRANÇOIS KERSAUDY: Churchill és Charles de Gaulle	210
GEORGE H. NASH: Winston Churchill fogadtatása és hatása az Egyesült Államokban	214
LORD DAVID ALTON OF LIVERPOOL: A huszadik század két legjelentősebb alakja	219
PRÖHLE GERGELY: II. József császár, a kalapos király utazóoltárának átadása.....	224
Emlékeziünk	230
Kollégánk, Dr. Ólmosi Zoltán (1953–2024) emlékére	230
Búcsú Dr. Huszár Páltól	231
A Habsburg Ottó Alapítvány búcsúzik barátjától, Hittig Gusztávtól	231
Kitekintés – HABSURG GYÖRGY, nagykövet, kuratóriumi tag	232
A Habsburg Ottó Alapítvány munkatársai	235

HABSBURG OTTÓ ÉS SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÜNNEPE

Névadónk és a nemzeti ünnep kapcsolata egy százéves naplóbejegyzés tükrében: Habsburg Ottó, az utolsó magyar trónörökös mint az első magyar király ezeréves programjának folytatója.

„Egyedülálló nemzet vagyunk a világban, hiszen Szent István olyan államot alapított, mely képes volt ezer esztendőn keresztül folyamatosan fennmaradni.” – mondta Habsburg Ottó harminc évvel ezelőtt, 1994. augusztus 20-án Nagymaroson elhangzott beszédében.¹ Ezzel is jelezve, milyen nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy Szent István napját Magyarországon ünnepelje. Ám amikor ezt még száműzetése okán nem tehetette meg, akkor is minden évben megemlékezett az első magyar királyról, Árpád-házi Szent Istvánról.

Szent István emlékezetének tudatos ápolása nem sokkal az államalapító halála után megkezdődött, amelyhez az azt követő zűrzavaros évtizedek, a trónutódlás nehézségei is megfelelő alapot teremtettek. I. László király sikereként könyvelhető el, hogy 1083. augusztus 20-án VII. Gergely pápa szentté avatta Istvánt – Gellért, volt csanádi püspökkel és vértanúval, továbbá a fiatalon elhunyt Imre herceggel együtt. Innentől fogva az Istvánhoz kötődő Regnum Marianum-eszme miatt a dátum különös fontosságot nyert az ország katolikus önképének meghatározásában, amely aztán fokozatosan alakult át katolikus ünnepnapból állami ünneppé. XI. Ince 1686-ban az egyház egyetemes szentjei közé emelte Szent Istvánt. 1771-ben azonban XIV. Kelemen pápa rendelkezése nyomán az ünnep kikerült az egyházi naptárból, ugyanakkor szintén ő volt az, aki közbenjárt annak érdekében, hogy a Habsburg-Lotaringiai ház megalapítója, Mária Terézia a Szent Jobbot hazaszállíthassa, hogy a magyarok továbbra is hivatalosan ünnepelhessék augusztus 20-át. Ferenc József az 1867-es kiegyezést követően feloldotta Szent István ünneplésének tilalmát, továbbá 1891-ben munkaszüneti nappá tette azt. Az 1938-as Szent István-emlékév során az országgyűlés hivatalosan is nemzeti ünnepnapnak nyilvánította augusztus 20-át, majd az államszocializmus „intermezzóját” követően az 1991. évi VIII. törvénycikk állította vissza az államalapító tiszteletére tartott nemzeti ünnepet.²

A Habsburg-Lotaringiai uralkodóház utolsó trónörököse, Habsburg Ottó is sok szállal kötődik e jeles naphoz. Az utolsó magyar király, IV. Károly Madeirán történt tragikus halála után a királyi család 1922-ben először Madridba, majd 1923-ban a baszkföldi Lequeitióba települt át. A száműzetésben többek között IV. Károly udvari plébánosa, Zsámboky Pál és bencés szerzetesek (Solymos Vendel, Vlasics Róbert) kaptak megbízást, hogy a kis főhercegeket magyarul tanítsák. Ez azonban nem csak magának a nyelvnek az elsajátítását jelentette, hanem a történelemoktatást, továbbá a magyar ünnepnapok jelentőségének megismerését is magába foglalta.

Az Alapítványnál őrzött, feldolgozás alatt álló naplók a történéseket napi szinten bemutató primer források a császári és királyi család száműzetésben töltött éveiről, amelyek részletesen

beszámolnak a gyerekek minden-napjairól, betekintést nyújtva a Szent István-napi előkészületekbe. További különlegességet jelent, hogy e dokumentumokat nem pusztán egy kéz formálta: többet a család egyik legbizalmasabb támogatója, gróf Heinrich August von Degenfeld-Schonburg írt, számos naplót pedig az egyik nevelőnő, Marie-Therese Korff Schmising-Kerssenbrock grófnő (Korffi) vezetett.

Az egyik, Heinrich Degenfeld-Schonburg által írt, 1924-es napló is őriz részleteket a Lequeitióban töltött augusztus 20-áról. A száz évvel ezelőtt tartott Szent István-nap alkalmából tanáruk, Solymos Vendel magyar egyházi énekeket tanított a trónörökösnek és testvéreinek, amelyeket már két nappal korábban elkezdtek gyakorolni. Az ünnepnapon a szentmisén énekelték a magyar dalokat, amelyet Solymos atya harmóniummal kísért.³

Az évek alatt a gyerekek számára szokássá lett a Szent István-napi éneklés magyar nyelven. Erről tanúskodik az egyik udvarhölgy, Viktoria von Mensdorff-Pouilly 1928. augusztus 20-i naplóbejegyzése is: „A felségek Szent István tiszteletére a hazáért és magukért szentáldozáshoz járultak, emellett Andlau atya prédikált. A szentmisén magyar dalokat énekelték, amiket már az előző két nap során szorgalmasan gyakoroltak, és Őfelsége [Ottó] különösen is jól tudott.”⁴

Habsburg Ottó nevelésének köszönhetően felismerte az ünnep jelentőségét a magyar identitásban. Későbbi, magyar levelezései alapján tudjuk, hogy a rendszerváltozás után gyakorta megjelent a budapesti Szent Jobb-körmeneteken, illetve – eleget téve több meghívásnak – részt vett magyar települések ez alkalomból szervezett ünnepségein.⁵ Habsburg Ottó számára Szent István nemcsak egy szentet, magyar királyi precedenst, hanem egyfajta programadót is jelentett. István úgy erősítette meg a Magyar Királyságot, hogy azt a latin keresztények családjába vezette. Ez megegyezett Ottó azon 1980-as, 1990-es évekbeli törekvésével, hogy Magyarország a nyugati, demokratikus, keresztény értékeket védő európai közösség részeként nyerje vissza szuverenitását.

A harmincöt évvel ezelőtt Habsburg Ottó fővédnökségével megrendezett, a vasfüggöny lebontásához vezető Páneurópai Piknik időpontja sem véletlenül esett augusztus 19-ére. Az osztrák–magyar határ áttörése 1989. augusztus 20-án egy új korszak nyitánya volt az európai népek történetében, ami elősegítette Magyarország visszatérését is arra az útra, amit Szent István mintegy ezeréves politikai krédójával kijelölt.

³ „Heute, am Tage des hl. Stephan, empfangen S.M. u. Erzbg. Robert die hl. Kommunion während der von P. Solymos um 8h celebrierter hl. Messe. – Um 9h las P. Andlau die hl. Messe, während derselben wurden ungarische Lieder gesungen, P. Solymos spielte am Harmonium.” – HOAL I-1-d-35 1924. május 6. – augusztus 20.

⁴ „Die Hoheiten opferten die hl Comunion auf zu Ehren des hl. Stefan für die Heimat und für sich, so auch die hl Messe mit einer Predigt von Pater Andlau. In der hl Messe wurden Ung. Lieder gesungen die schon in den 2 letzten Tagen fleißig geübt werden u besonders S.M. gut kannte.” – HOAL I-1-d-40 1928. augusztus 19.–1928. október 6.

⁵ A cikk bevezető gondolatának eseményén túl, például Tiszaújváros Önkormányzata 1995 és 2006 között számos alkalommal meghívta az augusztus 20-ai ünnepségekre a város díszpolgárságát elnyerő Ottót (HOAL I-2-c-Farkas Zoltán).

¹ Idézet Habsburg Ottó Nagymaroson elhangzott beszédéből: Ápoljuk a szent király örökségét, a hitet és a magyarságot! *Nagymarosi Hírek*, 1994. szeptember 1., 1.

² Szóts Zoltán Oszkár: Augusztus 20. jelentésváltozásai – az ünnep története 1038-tól napjainkig. [https://ujkor.hu/content/augusztus-20-jelentesvaltozasai-az-unnep-torte-1038-tol-napjainkig](https://ujkor.hu/content/augusztus-20-jelentesvaltozasai-az-unnep-tortete-1038-tol-napjainkig)